

ւախճոյի մը յիշատակագրութիւնը, (Տե՛ս Տաշեան Յուցակ, էջ 485) որուն համաձայն գրիչը կը յիշատակէ թէ Բեթղեհէմի տաճարին մէջ կը գտնուի «Ծ. սիւն մարմարեայ եւ մի սիւն խաչ նկարեալ ձեռակը Լուսաւորչիւն Գրիգորի, զոր Լուսաւորչի սիւն կոչեն» : Ուստի բուն իսկ եկեղեցւոյ մէջ պէտք է մտնենք հայեցի յիշատակութիւններ գտնելու համար : Սիւնազարդ գաւիթը երթալու համար կը մտնենք գաւթի փայտեայ աւազ գունէն, որ արաբական ոճով և գեղարուեստական մեծ արժէքով ունի խաչազարդ և քանդակազարդ ու գեղակերտ երկու փեղկեր որոնց մին կը կրէ հայերէն արձանագրութիւն մը հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Թ՛յ. ՈՂՁ. կազնեցաւ դուռս Ս. Ասուածամկի ձեռակը Տեր Աբրահամի եւ Տեր Առաքելի ի քաղաւորութեանս Հայոց Հերմոյ որդոյ Կոստանդիի, Քրիստոս Ասուած ողորմի աշխատարար» : Իսկ միւս փեղկը կը կրէ հետեւեալ արաբերէն արձանագրութիւնը.

كل هذا الباب بعون الله تعالى فى ايام مولانا السلطان الملك المعظم فى تاريخ
الهجرة سنة اربعة وعشرين وسائة

Թարգմանութիւնն է հետեւեալը.

«Կոստանեցաւ դուռս օգնականութեամբ բարձրերոյն Ասուածոյ յաւուրս տէրութեան մեծախառ արխայիս մերոյ ի քուիս Տաճկաց 624» : Հայերէն արձանագրութեան մէջ յիշատակուած եկեղեցականները եպիսկոպոսներ են և 1227ին կը վարէին Ս. Աթոռոյ վարչական գործերը, անոնց մասին մանրամասնութիւն չունինք՝ բայց մեր Ս. Աթոռոյ պատմիչներէն ոմանք անոնց անունները կը գնեն պատրիարքաց գաւազանագիրքին մէջ : Հերմոյ որդոյ Կոստանդիի խօսքով պէտք է հասկնալ Հայոց Հեթում Ա. Թազաւորը (1224—1269) :

Գալով արաբերէն արձանագրութեան թարգմանութեան Բովանդակութիւն Ազգային Սեփականութեանց զբքուկին հեղինակը ես առչքան կըմեղիք էլ Մուազզալ խօսքը կը թարգմանէ Տէրութեան մեծախառ արխայիս մերոյ, մինչդեռ էլ Մուազզալը Դամասկոսի սուլթանին անունն է որ կը կոչուէր էլ մեղիք էլ Մուազզալ Շեռեֆ-հե-սիս Իսա (615—1218—624—1227). նոյն միջոցներուն երուսազէմի կ'ըլլէին Դամասկոսի սուլթանները և զրան շինութեան տարին (1227) կը մեռնի մէլիք էլ—Մուազզամը :

Դրան հայկական արձանագրութիւնները սակայն, պիտի կըրնա՞ն մեզ համոզել թէ ԺԳ. դարուն Ս. Ծննդեան եկեղեցին Հայոց սեպհականութիւնն էր. մենք տեղեկացանք թէ նոյն եկե-